

STANOVISKO Č. 3 (2002)
PORADNEJ RADY EURÓPSKÝCH SUDCOV

NA VEDOMIE KOMISIE MINISTROV
RADY EURÓPY

O ZÁSADÁCH A PRAVIDLÁCH
PROFESIONÁLNEHO SPRÁVANIA SUDCOV,
KONKRÉTNE O ETIKE, NEZLUČITELNOM SPRÁVANÍ A NESTRANNOSTI

1. Poradná rada európskych sudcov (CCJE) vypracovala toto stanovisko na základe odpovedí členských krajín na dotazník a texty pripravené pracovnou skupinou CCJE na túto oblasť, pánom Denisom SALASOM (Francúzsko).

2. Toto stanovisko sa odvoláva na Stanovisko CCJE č. 1 (2001) o normách vzťahujúcich sa na nezávislosť súdnictva a neodvolateľnosť sudcov, konkrétne na body 13, 59, 60 a 71.

3. Pri vypracovávaní tohto stanoviska brala CCJE do úvahy aj niekoľko iných dokumentov, konkrétne:

- dokument OSN "Základné princípy nezávislosti súdnictva" (1985);
- Odporúčanie č. R (94) 12 Komisie ministrov Rady Európy o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov;
- Európsku chartu o zákone pre sudcov (1998) (DAJ/DOC(98) 23);
- Kódex správania sudcov, Bengalúrsky návrh.

4. Toto stanovisko pokrýva dve hlavné oblasti:

- zásady a pravidlá profesionálneho správania sudcov založené na vymedzení etických princíпов, ktoré musia spĺňať veľmi prísne kritéria a môžu byť zahrnuté vo vyhlásení o normách profesionálneho správania vypracovanom samotnými sudcami (A),
- zásady a postupy trestnej, občianskoprávnej a disciplinárnej zodpovednosti sudcov (B).

5. CCJE sa v tomto kontexte pýtala, či existujúce pravidlá a zásady boli po všetkých stránkach v súlade s nezávislosťou a nestrannosťou súdov, ktoré vyžaduje Európsky dohovor o ľudských právach.

6. Preto CCJE položila nasledujúce otázky:

- Aké normy správania by sa mali na sudcov vzťahovať?
- Ako by mali byť normy správania formulované?
- Ak by sa na sudcov mala vzťahovať trestná, občianskoprávna a disciplinárna zodpovednosť, aká by mala byť?

7. CCJE verí, že odpovede na tieto otázky prispievajú k implementácii rámcového globálneho akčného plánu pre sudcov v Európe, najmä vzhľadom na priority týkajúce sa práv a povinností sudcov, profesionálneho správania a etiky (pozri dokument CCJE (2001) 24,

Príloha A, časť III B) a v nižšie uvedených bodoch 49, 50, 75, 76 a 77 predkladá svoje závery.

A. NORMY SPRÁVANIA SUDCOV

8. Etické hľadiská sudcovského správania musia byť prediskutované z rôznych dôvodov. Postupy použité pri urovnávaní sporov musia vždy vyvolávať dôveru. Právomoci zverené sudcom sú prísne prepojené na hodnoty spravodlivosti, pravdy a slobody. Normy správania, ktoré sa vzťahujú na sudcov sú dôsledkom týchto hodnôt a podmienkou dôvery v správu súdnictva.

9. Dôvera v súdnictvo je ešte dôležitejšia z hľadiska narastajúcej globalizácie sporov a rozsiahlej cirkulácie rozsudkov. Okrem toho, v krajine, ktorá sa riadi zákonnými normami, je verejnosť oprávnená očakávať, že sa stanovia všeobecné zásady, ktoré sú zlučiteľné s myšlienkou spravodlivého súdneho konania a so zárukami základných práv. Povinnosti boli pre sudcov stanovené, aby sa zaručila ich nestrannosť a účinnosť ich konania.

1°) Aké normy správania by sa mali na sudcov vzťahovať?

10. Akákoľvek analýza pravidiel určujúcich profesionálne požiadavky na sudcov by mala brať do úvahy základné zásady a sledované ciele.

11. Nech sú použité akékoľvek metódy výberu a vzdelávania sudcov a nech je ich splnomocnenie akokoľvek rozsiahle, sudcom sú zverené také právomoci a pracujú v takej oblasti, ktorá ovplyvňuje podstatu života ľudí. Nedávna výskumná správa uvádza, že v európskych krajinách sa zo všetkých verejných orgánov pravdepodobne najviac zmenilo súdnictvo. Demokratické spoločnosti v poslednom období kladú na svoje súdne systémy väčšie nároky. Narastajúci pluralizmus našich spoločností vedie všetky skupiny k hľadaniu uznania alebo ochrany, ktoré nie vždy získajú. Hoci základy demokracie boli hlboko otrásené, národné odlišnosti sú naďalej zjavné. Je samozrejmé, že krajiny východnej Európy, ktoré vnikajú z autoritatívnych režimov vnímajú právo a spravodlivosť ako poskytovateľa zákonnosti, ktorá je pre rekonštrukciu demokracie nevyhnutná. Viac než kdekoľvek inde sa tu súdny systém uplatňuje vo vzťahu k iným štátnym orgánom prostredníctvom jeho funkcie súdneho dohľadu.

12. Právomoci zverené sudcom podliehajú nielen vnútroštátnemu právu, ktoré je vyjadrením vôle národa, ale taktiež zásadám medzinárodného práva a spravodlivosti, ktoré uznávajú moderné demokratické spoločnosti.

13. Dôvodom, prečo boli sudcom zverené tieto právomoci je, aby sa im umožnilo spravovať súdnictvo, a to aplikáciou zákonov a zabezpečovaním, aby všetci požívali práva a/alebo výhody, ktoré im zo zákona prináležia a o ktoré boli alebo môžu byť nespravodlivo pripravení.

14. Tento cieľ je vyjadrený v Článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý z hľadiska užívateľov súdnictva hovorí, že „každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom“. Dohovor určite nenaznačuje, že sudcovia sú všemocní, zdôrazňuje len

záruky, ktoré existujú pre súdené osoby a vytyčuje zásady, na ktorých sú založené sudcove povinnosti: nezávislosť a nestrannosť.

15. V poslednom období bola uznaná potreba zvýšiť zabezpečenie sudcovskej nezávislosti a nestrannosti, zriadili sa nezávislé orgány na ochranu súdnictva pred zaujatosťou, význam Európskeho dohovoru pre ľudské práva sa prehĺbil a bol odskúšaný prostredníctvom precedenčného práva Európskeho súdu v Štrasburgu a národných súdov.

16. Nezávislosť sudcu je základnou zásadou a právom občana každej krajiny, vrátane ich sudcov. Má inštitucionálny, aj individuálny aspekt. Moderná demokratická krajina by mala byť založená na princípe del'by moci. Každý sudca by mal urobiť všetko pre to, aby podporil sudcovskú nezávislosť, a to na inštitucionálnej, aj osobnej úrovni. Význam takejto nezávislosti bol detailne vysvetlený v bodoch 10-13 Stanoviska CCJE č. 1 (2001). Ako je v tomto dokumente vedené, nezávislosť je neoddeliteľne dopĺňaná nestrannosťou sudcu, ktorá je jej podmienkou, čo je základom pre dôveryhodnosť súdnictva a pre dôveru, ktorú by malo v demokratickej spoločnosti vzbudzovať.

17. Článok 2 Základných princípov nezávislosti súdnictva, ktoré v roku 1985 vypracovalo OSN upravuje, že „sudcovia rozhodujú vo veciach prejednávanych pred súdom nestranne, na základe faktov a v súlade so zákonmi, bez akýchkoľvek obmedzení, neoprávneného ovplyvňovania, prehovárania, tlakov, hrozieb alebo zasahovania, či už priameho alebo nepriameho, a to kýmkoľvek alebo z akéhokoľvek dôvodu.“ V súlade s Článkom 8 sudcovia „sa vždy správajú tak, aby chránili dôstojnosť ich funkcie a nestrannosť a nezávislosť súdnictva.“

18. Komisia ministrov Rady Európy vo svojom Odporúčaní č. R (94) 12 o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov (Zásada I.2.d) uviedla, že „sudcovia by mali mať neobmedzenú slobodu, aby prípady mohli rozhodovať nestranne, v súlade s ich svedomím a s výkladom faktov a na základe platných zákonných noriem.“

19. Európska charta o zákone pre sudcov naznačuje, že štatút sudcov by mal zabezpečiť nestrannosť, ktorú má verejnosť právo od súdov očakávať (odsek 1.1). CCJE toto ustanovenie charty plne podporuje.

20. Nestrannosť bola Európskym súdom stanovená aj v súlade so *subjektívnym* prístupom, ktorý berie do úvahy osobné presvedčenie alebo záujem konkrétneho sudcu na danom prípade, aj v súlade s *objektívnym* kritériom, na základe ktorého sa zisťuje, či sudca ponúkol dostatočné záruky na to, aby sa vylúčila akákoľvek oprávnená pochybnosť v tejto súvislosti.

21. Sudcovia by za každých podmienok mali konať nestranne a tým zaručiť, aby neexistoval žiaden oprávnený dôvod na to, aby ich občania podozrievali z predpojatosti. V tejto súvislosti by nestrannosť mala byť zjavná aj pri výkone sudcovských povinností, aj pri iných aktivitách.

a. Nestrannosť a správanie sudcov pri výkone ich sudcovských povinností

22. Dôvera verejnosti v súdnictvo a jej rešpektovanie sú zárukami výkonnosti súdnictva: je pochopiteľné, že pre verejnosť je pri posudzovaní dôveryhodnosti súdnictva správanie sudcov pri ich profesionálnych činnostiach dôležité.

23. Preto by sudcovia mali svoje povinnosti plniť bez akéhokoľvek zvýhodňovania, prejavovania zaujatosti alebo predpojatosti. Svoje rozhodnutia by nemali prijímať tak, že budú brať do úvahy niečo, čo je mimo aplikácie zákonných noriem. Počas prejednávania prípadu, alebo ak im prejednávanie prípadu môže byť nariadené, by nemali vedome robiť žiadne komentáre, ktoré by mohli odôvodnene naznačovať nejaký stupeň prejudikovania rozhodnutia sporu, alebo ovplyvniť nestrannosť konania. Mali by preukazovať, že berú ohľad na všetky osoby (napríklad strany, svedkov, právneho zástupcu) bez akéhokoľvek rozdielu, ktorý by bol založený na nezákonných dôvodoch alebo by nebol v súlade s náležitým plnením ich povinností.

24. Sudcovia by tiež mali plniť svoje povinnosti rešpektujúc zásadu rovnakého zaobchádzania so stranami, a to vyhýbaním sa akejkoľvek zaujatosti a diskriminácii, zachovávaním rovnováhy medzi stranami a zabezpečovaním riadneho prejednaní vecí pre každú z nich.

25. Efektívnosť súdnictva taktiež vyžaduje, aby sudcovia mali vysokú úroveň profesionálneho povedomia. Mali by zabezpečiť, aby si zachovali vysokú úroveň profesionálnej spôsobilosti, a to prostredníctvom základného vzdelania, aj ďalšieho vzdelávania a aby získali príslušnú kvalifikáciu.

26. Sudcovia tiež musia plniť svoje povinnosti usilovne a s primeranou efektívnosťou. Na to je samozrejme potrebné, aby im boli poskytnuté vhodné prostriedky, vybavenie a asistencia. Ak im je toto poskytnuté, sudcovia by mali pamätať na vykonávanie svojich povinností, a mali by ich byť schopní vykonávať v súlade s Článkom 6.1 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý upravuje, že rozsudok má byť vynesený v primeranej lehote.

b. Nestrannosť a správanie sudcov mimo výkonu svojej funkcie

27. Sudcovia by nemali byť izolovaní od spoločnosti, v ktorej žijú, lebo súdnicvo môže riadne fungovať len ak sú sudcovia v kontakte s realitou. Okrem toho, ako občania sudcovia požívajú základné práva a slobody, ktoré sú chránené najmä Európskym dohovorom o ľudských právach (sloboda názoru, náboženská sloboda, atď.). Preto by vo všeobecnosti mali zostať slobodní vo výbere aktivít mimo ich profesie.

28. Avšak takéto aktivity môžu ohroziť ich nestrannosť alebo niekedy dokonca aj nezávislosť. Preto musí byť vytvorená primeraná rovnováha medzi stupňom zainteresovania sudcov v spoločnosti a potrebou, aby boli pri plnení svojich povinností nezávislí a nestranní a aby sa takými aj javili. Pri poslednej analýze si vždy treba položiť otázku, či v danom spoločenskom kontexte a v očiach rozumne zmýšľajúceho a informovaného pozorovateľa vykonáva sudca činnosť, ktorá by mohla objektívne kompromitovať jeho nezávislosť alebo nestrannosť.

29. Sudcovia by sa v svojom súkromnom živote mali správať čestne. Vzhľadom na kultúrnu rozdielnosť členských krajín Rady Európy a neustály vývoj morálnych hodnôt, nemôžeme presne určiť normy správania sudcov v ich súkromnom živote. CCJE doporučuje ustanoviť v rámci súdnictva jeden alebo viac orgánov alebo osôb, ktoré by mali konzultačnú alebo poradenskú úlohu a boli by sudcom k dispozícii kedykoľvek by si sudcovia neboli istí, či je daná aktivita zo súkromnej sféry v súlade s ich sudcovským štatútom. Existencia takýchto

orgánov alebo osôb môže vyvolať diskusie v rámci súdnictva o obsahu a význame etických pravidiel. Aby sme spomenuli aspoň dve možnosti, tieto orgány alebo osoby by mohli byť ustanovené pod záštitou Najvyššieho súdu alebo sudcovských združení. Každopádne by mali byť oddelené od existujúcich orgánov, ktoré sú zodpovedné za ukladanie disciplinárnych sankcií a taktiež by mali sledovať iné ciele.

30. Účasť sudcov na politických aktivitách predstavuje závažné problémy. Samozrejme, že sudcovia sú stále občanmi a malo by im byť dovolené uplatňovať politické práva, ktoré požívajú všetci občania. Avšak vzhľadom na právo na spravodlivé súdne konanie a opodstatnené očakávania verejnosti by sudcovia mali pri výkone verejných politických aktivít prejavovať zdržanlivosť. Niektoré krajiny zahrnuli túto zásadu do svojich disciplinárnych pravidiel a postihujú akékoľvek správanie, ktoré nie je v súlade so sudcovskou povinnosťou byť zdržanlivý. Taktiež výslovne uviedli, že sudcovské povinnosti sú nezlučiteľné s určitými politickými mandátmi (v národnom parlamente, v Európskom parlamente alebo v miestnej rade), niekedy zakazujú výkon takýchto funkcií dokonca aj manželkám sudcov a manželom sudkýň.

31. V širšom ponímaní je potrebné zvážiť účasť sudcov na verejných diskusiách, ktoré majú politický charakter. Aby sa zachovala dôvera verejnosti v súdnictvo, sudcovia by sa nemali vystavovať politickým útokom nezlučiteľným so zásadou neutrálnosti, ktorú súdnictvo vyžaduje.

32. Pri čítaní odpovedí na otázky dotazníka sa zdá, že niektoré krajiny majú k účasti sudcov na politike reštriktívny postoj.

33. Diskusie v rámci CCJE ukázali, že je tu potreba vytvoriť rovnováhu medzi sudcovskou slobodou názoru a prejavu a požiadavkou na neutralitu. Je preto potrebné, aby sa sudcovia zdržali akejkolvek politickej aktivity, ktorá by mohla kompromitovať ich nezávislosť alebo ohroziť zjavnosť ich nestrannosti, hoci ich členstvo v politickej strane alebo ich účasť na politických diskusiách o základných spoločenských problémoch nemožno zakázať.

34. Avšak sudcom by malo byť povolené zúčastňovať sa na určitých diskusiách týkajúcich sa národnej justičnej stratégie. Malo by byť umožnené, aby mohli byť konzultovaní a aby zohrávali aktívnu úlohu pri príprave legislatívy týkajúcej sa ich štatútu a v širšom ponímaní aj činnosti súdnictva. Táto téma taktiež vyvoláva otázku, či by sudcom malo byť dovolené stať sa členmi odborov. V súlade s ich právom na slobodu prejavu a názoru sudcovia môžu uplatňovať svoje právo a členstvo v odboroch (právo na združovanie), hoci právo na štrajk môže podliehať obmedzeniam.

35. Práca v inej oblasti poskytuje sudcom možnosť rozšíriť si svoj rozhľad a umožňuje im uvedomiť si spoločenské problémy, čo dopĺňa ich vedomosti, ktoré získali výkonom svojej profesie. Na druhej strane, predstavuje to určité riziká, ktoré nie sú zanedbateľné: mohlo by sa to vnímať tak, že to nie je v súlade s deľbou moci a že by to mohlo ovplyvniť názor verejnosti na nezávislosť a nestrannosť sudcov.

36. Otázka účasti sudcov na určitých vládnych aktivitách, ako napríklad na službe pre súkromné ministerské kancelárie (*cabinet ministériel*) predstavuje obzvlášť veľké problémy. Neexistuje nič, čo by sudcovi bránilo plniť si svoje povinnosti na administratívnom oddelení ministerstva (napríklad na oddelení civilnej alebo trestnej legislatívy Ministerstva

spravodlivosti), ale záležitost je delikátnejšia, ak sa sudca stane členom personálu súkromnej kancelárie ministra. Ministri majú plnú moc vymenovať koho len chcú pre prácu v ich súkromnej kancelárii, ale títo zamestnanci sa ako ministri úzky spolupracovníci do určitej miery zúčastňujú na ministrových politických aktivitách. Za týchto okolností by bolo ideálne, keby sa pred tým, ako sudca nastúpi do služieb súkromnej ministerskej kancelárie, najprv získalo stanovisko nezávislého orgánu zodpovedného za vymenovávanie sudcov, aby tento orgán mohol určiť pravidlá správania aplikovateľné v jednotlivých prípadoch.

c. Neustrannosť a iné profesionálne aktivity sudcov

37. Špecifický charakter sudcovskej funkcie a potreba zachovať dôstojnosť funkcie a chrániť sudcov pred akýmkoľvek tlakmi znamená, že sudcovia by sa mali správať tak, aby sa vyhli konfliktu záujmov alebo zneužívaniu právomocí. To od sudcov vyžaduje, aby sa zdržali akýchkoľvek profesionálnych činností, ktoré by ich mohli odvádzať od ich sudcovských povinností, alebo spôsobiť že tieto povinnosti budú vykonávať len čiastočne. V niektorých krajinách je nezlučiteľnosť so sudcovskou funkciou jasne definovaná v Zákone o sudcoch a sudcom je zakázané vykonávať akékoľvek profesionálne alebo platené aktivity. Výnimkou sú vzdelávacie, výskumné, vedecké, literárne alebo umelecké aktivity.

38. Krajiny pri riešení nezlučiteľných činností dospeli k rôznym riešeniam (prikladáme stručne zhrnutie) a využili rôzne postupy, ale vo všetkých prípadoch to bolo s rovnakým cieľom, a to vyhnúť sa stavaniu neprekonateľných bariér medzi sudcami a spoločnosťou.

39. CCJE si myslí, že pravidlá profesionálneho správania by mali od sudcov vyžadovať, aby sa vyhli akýmkoľvek činnostiam, ktoré by mohli kompromitovať dôstojnosť ich funkcie a aby zachovávali dôveru verejnosti v súdnictvo znížením rizika konfliktu záujmov. Z tohto dôvodu by sa mali zdržať akejkoľvek doplnkovej profesionálnej činnosti, ktorá by obmedzila ich nezávislosť a ohrozila ich neustrannosť. V tejto súvislosti CCJE schvaľuje ustanovenie Európskej charty o zákone pre sudcov, podľa ktorého nezávislosť sudcov pri vykonávaní činností mimo ich sudcovského mandátu „nesmie byť obmedzovaná okrem prípadov, keď sú tieto externé činnosti nezlučiteľné s dôverou k sudcovi, s jeho neustrannosťou alebo nezávislosťou, alebo s vyžadovanou schopnosťou starostlivo a v primeranej lehote prejednávať predložené záležitosti“ (odsek 4.2). Európska charta taktiež uznáva právo sudcov stať sa členmi stavovských organizácií a právo na slobodu prejavu (odsek 1.7), aby sa vyhlo „prehnanej prísnosti“, ktorá by mohla vytvoriť bariéry medzi spoločnosťou a samotnými sudcami (odsek 4.3). Avšak je nevyhnutné, aby sudcovia naďalej venovali väčšinu pracovného času svojej sudcovskej úlohe, a to vrátane súvisiacich činností a aby neboli pokúšaní venovať prílišnú pozornosť mimosúdnyh činnostiam. Zvýšené riziko, že týmto činnostiam budú venovať prílišnú pozornosť, je tu samozrejme vtedy, ak bude povolené, aby za ne boli platení. Avšak v každej krajine treba presne vymedziť, čo je a čo nie je povolené a taktiež je tu priestor pre orgán alebo osobu, ktorá bola doporučená vo vyššie uvedenom bode 29.

d. Neustrannosť a vzťahy sudcov s médiami

40. Existuje všeobecná tendencia, že médiá majú veľký záujem o súdne záležitosti, najmä z oblasti trestného práva a najmä v niektorých západoeurópskych krajinách. Ak zvažíme, aké prepojenia môžu vzniknúť medzi sudcami a médiami, je tu nebezpečenstvo, že správanie sudcov môže byť ovplyvnené žurnalistami. CCJE v tejto súvislosti zdôrazňuje, že vo svojom

Stanovisku č. 1 (2001) uviedla, že hoci sloboda tlače je najdôležitejšou zásadou, súdne konania musia byť chránené pred neprípustnými vonkajšími vplyvmi. Preto sudcovia musia byť opatrní vo svojich vzťahoch s médiami a musia byť schopní zachovať si nezávislosť a nestrannosť, vyhýbajúc sa akémukoľvek využívaniu akýchkoľvek vzťahov so žurnalistami a akýmkoľvek bezdôvodným komentárom k prípadom, ktoré prejednávajú. Avšak právo verejnosti na informácie je základným princípom vyplývajúcim z Článku 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach. To znamená, že sudca plní oprávnené očakávania občanov jasne motivovanými rozhodnutiami. Sudcovia by mali byť nezávislí aj pri príprave zhrnutia komuniké a verejnosti by mali predložiť znenie svojich rozhodnutí alebo objasniť ich význam. Okrem toho, v krajinách, kde sú sudcovia zainteresovaní do trestného vyšetrovania, je vhodné aby v súvislosti s prípadmi, ktoré prejednávajú zosúlادili potrebnú zdržanlivosť s právom na informácie. Len za týchto podmienok môžu sudcovia slobodne plniť svoju úlohu bez strachu alebo nátlaku médií. CCJE si so záujmom všimla praktiku uplatňovanú v niektorých krajinách, a to vymenovanie sudcu pre komunikáciu alebo hovorcu, ktorý jedná s tlačou o veciach, o ktoré sa zaujíma verejnosť.

2°) Ako by mali byť normy správania formulované?

41. Kontinentálna sudcovská tradícia silne podporuje myšlienku kodifikácie. Niekoľko krajín už zaviedlo kódexy správania vo verejnom sektore (polícia), v riadených profesiách (právní zástupcovia, lekári) a v súkromnom sektore (tlač). Etické kódexy boli nedávno zavedené aj pre sudcov, najmä v krajinách východnej Európy, ktoré nasledovali príklad Spojených štátov.

42. Najstarší je taliansky „Etický kódex“ prijatý 7. Mája 1994 Talianskym združením sudcov, ktoré je sudcovskou profesijnou organizáciou. Slovo „kódex“ je nevhodné, lebo dokument pozostáva zo štrnástich článkov, ktoré úplne pokrývajú správanie sudcov (vrátane predsedov súdov) a zahŕňajú aj prokurátorov. Je samozrejmé, že kódex nezahŕňa disciplinárne alebo trestné nariadenia, ale je nástrojom samostatného spravovania, ktorý vytvorilo samotné súdnictvo. Článok 1 upravuje všeobecnú zásadu: „V spoločenskom živote sa sudca musí správať dôstojne a vhodne a vždy musí dbať na verejný záujem. Pri výkone svojej funkcie a pri každom profesijnom úkone musí byť vedený hodnotami osobnej nezištnosti, nezávislosti a nestrannosti“.

43. Iné krajiny, ako napríklad Estónsko, Litva, Moldavsko, Slovinsko, Česká republika a Slovensko majú „Etický kódex sudcov“ alebo „Zásady správania“, ktoré boli prijaté zastupiteľskými sudcovskými zbormi a sú odlišné od disciplinárnych noriem.

44. Kódexy správania majú niektoré dôležité výhody: po prvé, pomáhajú sudcom vyriešiť problémy profesionálnej etiky, pričom im pri ich rozhodovaní poskytujú autonómiu a zaručujú im nezávislosť od iných orgánov. Po druhé, informujú verejnosť o normách správania, ktoré je oprávnená od sudcov očakávať. Po tretie, prispievajú k ubezpečovaniu verejnosti, že súdnictvo je spravované nezávisle a nestranne.

45. Avšak CCJE zdôrazňuje, že nezávislosť a nestrannosť nemôžu byť chránené len zásadami správania a že úlohu by mali zohrávať aj mnohé zákonné a procesné pravidlá. Normy profesionálneho správania sa odlišujú od zákonných a disciplinárnych noriem. Vyjadrujú schopnosť profesie premietnuť svoju úlohu do hodnôt, ktoré sú v súlade s očakávaním verejnosti, a to prostredníctvom vytvorenia protiváhy k právomociam, ktoré jej boli

udelené. Toto sú samoregulačné normy, ktoré vyžadujú rozpoznanie, že aplikácia zákona nie je len mechanickým cvičením, ale že zahŕňa aj skutočnú diškrečnú moc a stavia sudcov pred zodpovednosť voči sebe samým aj voči občanom.

46. Kódexy správania so sebou prinášajú aj mnohé problémy. Môžu napríklad vzbudzovať dojem, že obsahujú všetky pravidlá, a teda že všetko, čo nie je zakázané, je dovolené. Často príliš zjednodušujú situáciu a v konečnom dôsledku vytvárajú dojem, že normy správania sú pevne stanovené na určitý čas, avšak oni sa stále vyvíjajú. CCJE si myslí, že by bolo vhodnejšie vypracovať a hovoriť nie o kódexe, ale o „Vyhlásení o normách profesionálneho správania“.

47. CCJE si myslí, že príprava takýchto vyhlásení by mala byť podporovaná v každej krajine, aj keď nie sú jediným spôsobom šírenia pravidiel profesionálneho správania, keďže:

- pri príprave a šírení pravidiel profesionálneho správania by úlohu malo zohrávať aj náležité základné a ďalšie vzdelávanie;
- v krajinách, kde existujú súdne inšpektoráty, by tieto mohli prispieť k rozvoju etického zmýšľania na základe svojich pozorovaní sudcovského správania; ich názory by mohli byť zverejňované prostredníctvom ich výročných správ;
- ak je nezávislý orgán opísaný v Európskej charte o zákone pre sudcov zainteresovaný do disciplinárneho konania, sudcovské povinnosti vymedzuje prostredníctvom svojich rozhodnutí; ak by tieto rozhodnutia boli vhodným spôsobom publikované, uvedomovanie si hodnôt, z ktorých vychádzajú by mohlo byť podporované účinnejšie;
- mohli by byť zriadené skupiny na vysokej úrovni pozostávajúce zo zástupcov rôznych záujmov v rámci správy súdnictva, ktoré by posudzovali etické problémy a ich riešenia;
- profesionálne združenia by mali konať ako fóra pre diskusie o povinnostiach sudcov a o deontológii; mali by zabezpečiť šírenie pravidiel správania v sudcovských kruhoch.

48. CCJE by rada zdôraznila, že na zabezpečenie potrebnej ochrany sudcovskej nezávislosti by akékoľvek vyhlásenie o normách profesionálneho správania malo byť založené na dvoch základných princípoch:

- i) po prvé, malo by sa venovať základným princípom profesionálneho správania. Malo by pripustiť, že nie je možné zostaviť kompletný zoznam vopred určených činností, ktoré sudcovia majú zakázané vykonávať; stanovené zásady by mali slúžiť ako nástroj samosprávy pre sudcov, t.j. ako všeobecné pravidlá, ktoré usmerňujú ich činnosti. Okrem toho, hoci tu existuje prekryvanie a vzájomné pôsobenie, zásady správania by mali zostať nezávislé od disciplinárnych pravidiel, ktoré sa na sudcov vzťahujú v takom zmysle, že nedodržanie jednej z týchto zásad by nemalo samo osebe predstavovať disciplinárny priestupok alebo trestný čin;
- j) po druhé, princípy profesionálneho správania by mali vypracovať samotní sudcovia. Mali by byť nástrojom samostatného spravovania vytvoreným samotným súdnictvom, ktorý umožní súdnictvu získať legitimitu dodržiavaním všeobecne akceptovaných etických noriem. Mala by sa poskytnúť možnosť konzultácií, najlepšie pod záštitou osoby alebo orgánu uvedeného v bode 29, ktorý by mohol byť zodpovedný aj za vysvetľovanie a interpretáciu vyhlásení o normách profesionálneho správania.

3°) Závery o normách správania

49. CCJE si myslí, že:

- c) sudcovia by pri svojej činnosti mali byť usmerňovaní zásadami profesionálneho správania,
- d) tieto zásady by mali sudcom poskytnúť pravidlá o tom, ako postupovať a tým im umožniť prekonávať prekážky, ktorým čelia v súvislosti s ich nezávislosťou a nestrannosťou,
- e) uvedené zásady by mali byť vypracované samotnými sudcami a mali by byť úplne nezávislé od sudcovského disciplinárneho systému,
- f) v každej krajine by bolo vhodné zriadiť v rámci súdnictva jeden alebo niekoľko orgánov alebo osôb, ktoré by sudcom pomáhali riešiť problémy spojené s profesionálnou etikou alebo so zlučiteľnosťou mimosúdnych činností s ich štatútom,

50. Čo sa týka pravidiel správania každého sudcu, CCJE si myslí, že:

- a) každý sudca by sa mal urobiť všetko pre to, aby podporil sudcovskú nezávislosť, a to na inštitucionálnej, aj osobnej úrovni,
- b) sudcovia by sa mali správať bezúhonne, a to pri výkone svojej funkcie, aj v osobnom živote,
- c) vždy by mali zaujať postoj, ktorý je nestranný a takým sa aj javí,
- d) svoje povinnosti by mali vykonávať bez protekcionárstva a bez skutočnej alebo zdanlivej zaujatosti alebo predpojatosti,
- e) k rozhodnutiam by mali dospieť na základe zváženia všetkého, čo je pre aplikáciu príslušných zákonných noriem dôležité a vylúčenia všetkého, čo je nepodstatné,
- f) mali by brať ohľad na všetky osoby zúčastnené na súdnom konaní alebo ovplyvnené súdnym konaním,
- g) pri výkone svojich povinností by mali náležite rešpektovať rovnaké zaobchádzanie so stranami, mali by sa vyhýbať akejkoľvek predpojatosti a diskriminácii, mali by zachovávať rovnováhu medzi stranami a pre každú zabezpečiť spravodlivý súdny proces,
- h) vo svojich vzťahoch s médiami by mali byť opatrní, mali by zachovávať svoju nezávislosť a nestrannosť, a to tak, že sa zdržia akéhokoľvek osobného využívania akýchkoľvek vzťahov s médiami a robenia neopodstatnených komentárov o prípadoch, ktoré prejednávajú,
- i) mali by zabezpečiť, aby si zachovali vysokú úroveň profesionálnej spôsobilosti,
- j) mali by mať vysokú úroveň profesionálnej uvedomelosti a mali by podliehať povinnosti byť usilovní, aby tak plnili požiadavku vykonávať rozsudky v primeranej lehote,
- k) väčšinu svojho pracovného času by mali venovať svojim sudcovským povinnostiam vrátane súvisiacich činností,
- l) mali by sa zdržať akejkoľvek politickej aktivity, ktorá by mohla skompromitovať ich nezávislosť a spôsobiť ujmu ich zjavnej nestrannosti.

B. TRESTNÁ, OBČIANSKOPRÁVNA A DISCIPLINÁRNA ZODPOVEDNOSŤ SUDCOV

4°) Akú trestnú, občianskoprávnu a disciplinárnu zodpovednosť by mali sudcovia mať?

51. Ako dôsledok dôvery a právomocí, ktoré spoločnosť sudcom zveruje, by mali existovať prostriedky zakladajúce zodpovednosť sudcov a dokonca umožňujúce zbaviť ich funkcie

v prípadoch nesprávneho konania, ktorého závažnosť je dostatočným dôvodom na takýto postup. Pri určovaní zodpovednosti sudcov je však potrebná opatrnosť, aby sa zachovala sudcovská nezávislosť a ochrana sudcu pred akýmkoľvek neprípustným tlakom. Na základe týchto skutočností CCJE postupne vyjadruje svoje stanovisko k otázkam trestnej, občianskoprávnej a disciplinárnej zodpovednosti sudcov. V skutočnosti je najdôležitejšou potenciálna disciplinárna zodpovednosť sudcov.

a. Trestná zodpovednosť

52. Sudcovia, ktorí sa pri výkone svojej funkcie dopustia činu, ktorý by bol za iných okolností považovaný za trestný čin (napr. prijatie úplatku) nemôžu požívať imunitu, ktorá by ich ochránila pred trestnoprávnym procesom. Z odpovedí uvádzaných v dotazníku vyplýva, že v niektorých krajinách môžu byť trestným činom aj také chyby sudcov, ktoré boli dobre mienené. Podľa toho napríklad vo Švédsku a Rakúsku sudcov (podobne ako iných verejných funkcionárov) možno potrestať (napr. pokutou) aj v niektorých prípadoch hrubej nedbalosti (napr. uväznenie alebo držanie vo väzení príliš dlhú dobu).

53. Súčasná prax teda celkom nevyklučuje trestnú zodpovednosť sudcov za neúmyselné chyby pri výkone ich funkcie. Napriek tomu CCJE nepovažuje zavedenie trestnej zodpovednosti za všeobecne akceptovateľné, ani za niečo, čo treba podporovať. Sudca by nemal pracovať pod hrozbou finančnej pokuty, a už vôbec nie pod hrozbou trestu odňatia slobody, pretože to môže, hoci len podvedome, ovplyvniť jeho rozhodovanie.

54. V niektorých európskych štátoch sa stali bežnými Kverulantské žaloby proti sudcovi, ktorý sa znepáčil účastníkovi súdneho konania. CCJE zastáva názor, že v krajinách, ktoré umožňujú začať trestné vyšetrovanie alebo konanie na podnet súkromnej osoby, by mal existovať mechanizmus, ktorý zabráni alebo zastaví takéto vyšetrovanie alebo konanie proti sudcovi týkajúce sa údajného výkonu jeho funkcie, v prípade, že trestná zodpovednosť sudcu nebola preukázaná.

b. Občianskoprávna zodpovednosť

55. Podobné úvahy ako v bode 53 platia aj v otázke uplatňovania občianskoprávnej zodpovednosti voči osobe sudcu za následky jeho nesprávnych rozhodnutí alebo iných chýb (napr. prieťahov v konaní). Všeobecným princípom musí byť absolútne oslobodenie sudcu od zodpovednosti vo vzťahu k nárokom vzneseným priamo proti nemu v súvislosti s výkonom jeho sudcovských povinností, ktoré vykonal v dobrej viere. Chyby sudcu pri aplikácii zákona alebo hodnotení dôkazov, či už v súvislosti s jurisdikciou alebo procesnými otázkami, by mali byť riešené odvolaním. Ostatné chyby sudcu, ktoré nemožno napraviť týmto spôsobom (vrátane prieťahov) by nanajvýš mali viesť k vzneseniu nároku nespokojného účastníka súdneho konania proti štátu. Skutočnosť, že za určitých okolností môže byť v súlade s Európskym dohovorom o ľudských právach za kompenzáciu účastníka súdneho konania zodpovedný štát, je inou otázkou, ktorá priamo nesúvisí s týmto stanoviskom.

56. Avšak v niektorých európskych krajinách sudcovia môžu niest' občianskoprávnu zodpovednosť za hrubé chyby vo svojich rozhodnutiach alebo za iné závažné chyby⁷, najmä na podnet štátu, a to po tom, čo nespokojný účastník súdneho konania uplatnil voči štátu právo na náhradu škody. Napríklad v Českej republike možno od štátu žiadať zodpovednosť za škody, ktoré boli spôsobené nezákonným rozhodnutím alebo iným chybným úkonom

sudcu, avšak štát môže požadovať náhradu od sudcu, ak bolo sudcovo pochybenie preukázané v trestnom alebo disciplinárnom konaní. V Taliansku môže za určitých podmienok štát požadovať odškodnenie od sudcu, ktorý rozhodol o zodpovednosti štátu buď úmyselným podvodom alebo hrubou neobalst'ou, pričom v druhom prípade by rozsah potenciálnej sudcovej zodpovednosti bol obmedzenejší.

57. Európska charta o zákone pre sudcov v odseku 5.2 umožňuje takéto konanie štátu proti sudcovi za účelom odškodnenia s tým, že ako zábezpeku určuje, že najskôr musí s takýmto konaním vydať súhlas nezávislý orgán, v ktorom majú významné zastúpenie sudcovia. Príkladom je orgán, o ktorom sa pozitívne zmieňuje bod 43 stanoviska CCJE č. 1 (2001). Komentár k charte v odseku 5.2 zdôrazňuje potrebu obmedziť občianskoprávnu zodpovednosť sudcov na (a) odškodnenie štátu za (b) „hrubú a neospravedlniteľnú neobalst'“ cestou (c) súdneho konania (d) ktoré vyžaduje predošlý súhlas daného nezávislého orgánu. CCJE súhlasí so všetkými týmito myšlienkami, dokonca zachádza ešte ďalej. Použitie pojmov ako hrubá alebo neospravedlniteľná neobalst' je často zložité. V prípade, že by existoval potenciál pre konanie štátu proti sudcovi, dotknutý sudca by musel byť zainteresovaný už od štádia vznesenia nároku proti štátu. Podľa názoru CCJE nie je správne, aby bol sudca za údajný výkon sudcovej funkcie vystavený akejkol'vek osobnej zodpovednosti, ani ako odškodnenie štátu, avšak okrem prípadu úmyselného pochybenia.

c. Disciplinárna zodpovednosť

58. Všetky právne systémy potrebujú disciplinárny systém v nejakej forme, aj keď z odpovedí, ktoré jednotlivé členské štáty uviedli v dotazníku, je evidentné, že v niektorých z týchto štátov je táto potreba pocit'ovaná oveľa naliehavejšie než v iných. V tejto súvislosti existuje základný rozdiel medzi krajinami so zvykovým právom, ktorých súdnicstvo pozostáva z menšieho počtu sudcov menovaných z radov skúsených profesionálov z právnických profesií a krajinami s tzv. kontinentálnym systémom, ktorých súdnicstvo má veľa kariérnych sudcov, zvyčajne mladšieho vekového priemeru.

59. V tejto súvislosti vyvstávajú tieto otázky:

- a) Aké konanie by malo zakladať disciplinárnu zodpovednosť sudcu?
- b) Kto a ako by mal iniciovať disciplinárne konanie?
- c) Kto a ako by disciplinárne konanie rozhodoval?
- d) Aký postih by mal existovať za chybné konanie sudcu preukázané disciplinárnym konaním?

60. Čo sa týka otázky a), prvým názorom, ktorý CCJE zastáva (opakujúc v podstate názor už vyjadrený v tomto stanovisku) je, že nie je správne dávať znamienko rovnosti medzi porušením vlastných profesionálnych noriem a konanie, ktoré je potenciálne dôvodom na disciplinárne konanie. Profesionálne normy, ktoré boli predmetom prvej časti tohto stanoviska, predstavujú najosvedčenejšie postupy, o ktorých dosiahnutie by sa mali usilovať všetci sudcovia. Postavenie profesionálnych noriem na rovnakú úroveň s konaním, ktoré podlieha disciplinárnemu konaniu by bolo nepochopením ich účelu a navyše by nepodporovalo ďalšie zdokonaľovanie týchto noriem. Aby bolo disciplinárne konanie oprávnené, nesprávne konanie sudcu musí byť závažné a zjavné, nemožno ho jednoducho

predpokladať iba preto, že došlo k porušeniu profesionálnych noriem ustanovených v pravidlách podobných tým, ktoré boli uvedené v prvej časti tohto stanoviska.⁸

61. To neznamená, že porušenie profesionálnych noriem podľa tohto stanoviska nemôže mať značný v situácii, keď údajne došlo k nesprávnemu konaniu sudcu natoľko závažného charakteru, že je oprávnené a vyžadované disciplinárne konanie. Z niektorých odpovedí v dotazníku to explicitne vyplýva: napríklad, v disciplinárnych konaniach v Litve majú profesionálne normy “určitú autoritu” a v Estónsku sú istou formou “pomoci pre sudcu, ktorý vedie disciplinárne konanie, tým, že objasňujú ustanovenia zákona o sudcoch“. Využívajú sa aj v disciplinárnych konaniach v Moldavsku. (Na druhej strane, odpovede z Ukrajiny a Slovenska popierajú, že by medzi nimi bol nejaký vzťah).

62. V niektorých krajinách boli ustanovené samostatné systémy upravujúce profesionálne normy alebo vymáhajúce ich aplikáciu. V Slovinsku môže porušenie týchto noriem viesť k postihu pred „Súdom cti“ v rámci Združenia sudcov, nie pred sudcovských disciplinárnych orgánom. V Českej republike, a to najmä v prípade závažného porušenia pravidiel profesionálneho správania, je možné vylúčiť sudcu z Únie sudcov, ktorá tieto pravidlá vytvorila.

63. Druhým názorom CCJE je, že každý štát by mal zákonom vymedziť, aké správanie môže viesť k disciplinárnemu konaniu. CCJE upozorňuje, že v niektorých krajinách sa pokúsili detailne špecifikovať každé správanie, ktoré môže byť dôvodom pre disciplinárne konanie vedúce k nejakej forme postihu. Napríklad turecký zákon o sudcoch a prokurátoroch obsahuje gradujúci výpočet priestupkov (vrátane, napr. rôznych dlhých neospravedlnených absencií v práci) s obdobne sa stupňujúcim postihom, od varovania cez pokarhanie, negatívny dopad na povýšenie, preloženie, až po prepustenie. Podobne aj slovinský zákon z roku 2002 má za cieľ realizovať všeobecnú zásadu nulla poena sine lege, a síce stanovením 27 kategórií disciplinárnych priestupkov. Na všetkých takýchto pokusoch je však očividné, že napokon sa uchýlia k všeobecným formuláciám typu “zo všetkého trochu”, ktoré vyvolávajú otázky o posudzovaní a výške trestu. Samotná CCJE nepovažuje za potrebné (či už na základe zásady nulla poena sine lege alebo na základe čohokoľvek iného) a ani za možné usilovať sa precízne či detailne stanoviť na európskej úrovni charakter každého nesprávneho konania sudcov, ktoré môže vyústiť do disciplinárneho konania a postihu. Podstata disciplinárneho konania spočíva v konaní, ktoré je v zásadnom protiklade s konaním, ktoré sa očakáva od profesionála v pozícii osoby, ktorá sa údajne dopustila nesprávneho konania.

64. Na prvý pohľad sa môže zdať, že podľa zásady VI.2 Odporúčania č. R (94) 12 by konkrétne dôvody pre disciplinárne konania vždy mali byť vopred “definované” “detailne v zákone”. CCJE plne akceptuje potrebu stanoviť presné dôvody pre každé disciplinárne konanie. Avšak nepovažuje za potrebné ani možné usilovať sa na európskej úrovni vopred definovať všetky potenciálne dôvody v inej forme, než vo forme všeobecných formulácií prijatých v súčasnosti vo väčšine európskych štátoch. Preto CCJE v tomto ohľade dospela k názoru, že cieľ podľa bodu 60 c) stanoviska č. 1 (2001) nie je možné realizovať na európskej úrovni.

65. Ako žiaduce sa však javí, aby jednotlivé členské štáty ďalej v zákone rozvíjali definíciu presných dôvodov pre disciplinárne konanie v súlade s Odporúčaním č. R (94) 12. V

súčasnosti sú totiž dôvody pre disciplinárny zásah uvedené zvyčajne len vo veľmi všeobecných termínoch.

66. CCJE ďalej uvažuje nad otázkou b): kto a ako by mal iniciovať disciplinárne konanie? V niektorých krajinách disciplinárne konanie iniciuje ministerstvo spravodlivosti, v iných ho podnecujú (jednotlivo alebo vo vzájomnej spolupráci) určití sudcovia alebo rady sudcov alebo prokurátorov, napr. prvý predseda odvolacieho súdu vo Francúzsku, či generálny prokurátor v Taliansku. V Anglicku je iniciátorom minister spravodlivosti, s tým, že súhlasil, že disciplinárne konanie bude iniciovať iba so súhlasom predsedu Najvyššieho súdu.

67. Dôležitou otázkou je, aké kroky, ak vôbec nejaké, môžu podniknúť osoby, ktoré tvrdia, že boli poškodené následkom profesionálnej chyby sudcu. Také osoby musia mať právo vzniesť svoju sťažnosť osobe alebo orgánu zodpovednému za iniciovanie disciplinárneho konania, ale nemôžu mať právo takéto konanie sami iniciovať alebo na ňom trvať. Pokiaľ by neexistoval nijaký filter, sudcovia by mohli byť často vystavovaní disciplinárnym konaniam na podnet nespokojných účastníkov súdneho konania.

68. CCJE je toho názoru, že postupy vedúce k iniciovaniu disciplinárneho konania si vyžadujú vyšší stupeň formalizácie. Navrhuje, aby krajiny ustanovili špecifický orgán alebo osobu zodpovednú za prijímanie sťažností, získanie stanoviska dotknutého sudcu a za prijatie rozhodnutia zo svojho pohľadu, či sú fakty proti sudcovi dostatočné na začatie disciplinárneho konania alebo nie, a v kladnom prípade by záležitosť postúpila disciplinárnemu orgánu.

69. Otázka c) znie: kto a ako by mal disciplinárne konanie rozhodovať? Disciplinárnym otázkam, otázkam dočasného zbavenia funkcie a odvolania z funkcie je venovaná celá časť Základných princípov OSN. Podľa Článku 17 majú sudcovia “právo na spravodlivý proces”. Podľa Článku 19 “všetky disciplinárne (...) konania budú rozhodnuté v súlade s platnými štandardmi pre výkon sudcovskej funkcie”. A napokon Článok 20 ustanovuje zásadu, že “rozhodnutia v disciplinárnym konaniach a konaniach o dočasnom zbavení funkcie a odvolaní z funkcie podliehajú nezávislému preskúmaniu”. Na európskej úrovni poskytuje usmernenie zásada VI Odporúčania č. R (94) 12, ktorá odporúča, aby sa disciplinárnymi opatreniami zaoberal “špeciálny príslušný orgán, ktorého úlohou je aplikovať disciplinárny postih a opatrenia, v prípade, že sa nimi nezaobrá súd, a ktorého rozhodnutia bude kontrolovať nadriadený súdny orgán, alebo ktorý je sám nadriadeným súdnym orgánom” a aby sudcovia v tejto súvislosti požívali prinajmenšom ochranu rovnú tej, ktorá je zaručená Článkom 6.1 Dohovoru o ľudských právach. CCJE v tomto kontexte ďalej zdôrazňuje, že k disciplinárnym opatreniam patrí každé opatrenie negatívne vplývajúce na sudcove postavenie alebo kariéru vrátane preloženia na iný súd, straty možnosti postupu alebo zníženia platu.

70. Z odpovedí v dotazníku vyplýva, že v niektorých krajinách majú disciplinárne konania na starosti súdy špecializujúce sa na prípady tohto typu: disciplinárna komisia Najvyššieho súdu (Estónsko, Slovinsko – so zastúpením každej inštancie súdov). Na Ukrajine pôsobí komisia zložená zo sudcov z tej istej úrovne jurisdikcie ako je dotknutý sudca. Na Slovensku v súčasnosti existujú dve úrovne komisií, jedna zložená z troch sudcov a druhá z piatich sudcov Najvyššieho súdu. V Litve funguje komisia zo sudcov z rôznych úrovní všeobecného súdnictva a správnych súdov. V niektorých krajinách rozhodnutie vynesie Súdna rada plniaca funkciu disciplinárneho súdu (Moldavsko, Francúzsko, Portugalsko).⁹

71. CCJE už vyjadrila stanovisko, že disciplinárne konania proti sudcom by mal určovať len nezávislý orgán (alebo “tribunál”), ktorého postupy plne zaručujú právo na obhajobu – pozri ods. 60 (b) Stanoviska CCJE č. 1 (2001) o štandardoch týkajúcich sa nezávislosti súdnictva a neodvolateľnosti sudcov. Taktiež zastáva názor, že orgánom zodpovedným za vymenovanie takého tribunálu môže a má byť nezávislý orgán (s dostatočným zastúpením sudcov demokraticky vybraných inými sudcami), ktorý by mal byť – v súlade s bodom 46 Vyjadrenia CCJE č. 1- všeobecne zodpovedný za menovanie sudcov. To v nijakom prípade nevylučuje z členstva v disciplinárnom tribunáli osoby, ktoré nie sú sudcami (čím sa zabráni riziku korporativizmu), vždy však za predpokladu, že tieto iné osoby nie sú členmi legislatívnych, exekutívnych alebo štátnych orgánov.

72. V niektorých krajinách je disciplinárnym orgánom prvej inštancie najvyšší súdny orgán (Najvyšší súd). Podľa CCJE by úprava disciplinárneho konania v každej krajine mala dovoliť odvolanie proti rozhodnutiu disciplinárneho orgánu prvej inštancie (nech sa jedná o úradný orgán, tribunál alebo súd) na súde.

73. Posledná otázka (d) znie: Aký postih by mal existovať za chybné konanie sudcu preukázané disciplinárnym konaním? Odpovede na dotazník odhaľujú značné rozdiely, ktoré nepochybne odrážajú rôzne právne systémy a nutné potreby. V krajinách so zvykovým právom, kde je malé, homogénne súdnictvo tvorené služobne staršími a skúsenými profesionálmi, sa za jediný potrebný formálny postih evidentne považuje (aj to len “ako rezerva”, ako málo pravdepodobná možnosť) krajné opatrenie zbavenia funkcie, ale ako veľmi účinné sa tiež ukázalo neformálne varovanie. V krajinách s rozsiahlejším a rôznorodejším, a v niektorých prípadoch menej skúseným, súdnictvom, sa považuje za vyhovujúce stupňovanie formálne vyjadrených sankcií, niekedy aj vrátane finančných pokút.

74. Európska charta o zákone pre sudcov (Článok 5.1) stanovuje, že “škála postihov, ktoré možno uložiť, je definovaná v zákone a musí vyhovovať zásade primeranosti”. Odporúčanie č. R (94) 12 (zásada VI.1) uvádza niektoré príklady možného postihu. CCJE súhlasí, že jednotlivé jurisdikcie potrebujú určiť postihy prípustné vo svojom vlastnom disciplinárnom systéme, a to tak, aby boli v princípe i aplikácii primerané. Ale domnieva sa, že nie je možné ani správne pokúšať sa zostaviť záväzný zoznam na európskej úrovni.

5°) Závery v otázke zodpovednosti

75. V otázke trestnej zodpovednosti CCJE zastáva názor, že:

- c) sudcovia by mali mať trestnú zodpovednosť podľa bežných zákonov za trestné činy spáchané mimo výkonu ich sudcovskej funkcie;
- d) trestnú zodpovednosť nemožno uvaliť na sudcov za neúmyselné chyby pri výkone ich funkcie.

76. V otázke občianskoprávnej zodpovednosti zastáva CCJE nasledujúce stanovisko, s ohľadom na princíp nezávislosti:

- i) opravné prostriedky voči chybám sudcov (či vo vzťahu k jurisdikcii, hmotnému alebo procesnému právu) by mali spočívať vo vhodnom odvolacom systéme (či už so súhlasom alebo bez súhlasu súdu);

- j) opravný prostriedok proti ostatným chybám vo výkone spravodlivosti (vrátane napríklad prietáhov v konaní) je jedine proti štátu;
- k) nie je správne, aby mal sudca v súvislosti s údajným výkonom svojej funkcie akúkoľvek osobnú zodpovednosť, ani ako odškodnenie štátu, s výnimkou prípadu úmyselnej chyby.

77. V otázke disciplinárnej zodpovednosti je stanovisko CCJE také, že:

- c) v každej krajine by mal zákon alebo základná charta pre sudcov definovať, a to čo najkonkrétnejšie, chyby vo výkone funkcie, ktoré môžu viesť k disciplinárnemu postihu, ako aj postupy, ktoré treba uplatňovať;
- d) čo sa týka začatia disciplinárnych konaní, krajiny by mali zväziť ustanovenie špecifického orgánu alebo osoby so zodpovednosťou za prijímanie sťažností, získavanie stanoviska dotknutého sudcu a rozhodnutie zo svojho pohľadu, či je dosť faktov proti sudcovi umožňujúcich iniciovanie konania;
- e) iniciované disciplinárne konanie by malo byť rozhodnuté nezávislým orgánom alebo tribunálom, ktorého postupy zaručujú plné právo na obhajobu;
- f) ak tento orgán alebo tribunál nie je súd, jeho členovia by mali byť vymenovaní nezávislým orgánom (s dostatočným zastúpením sudcov demokraticky vybraných inými sudcami) podľa bodu 46 stanoviska CCJE č. 1 (2001);
- g) úprava disciplinárnych konaní v každej krajine by mala umožňovať odvolanie proti rozhodnutiu prvého disciplinárneho orgánu (či už orgánu, tribunálu alebo súdu) na súde;
- h) postihy, ktoré môže disciplinárny orgán v prípade preukázania nesprávneho konania sudcu uplatniť, by mali byť definované, a to čo najkonkrétnejšie, v zákone alebo základnej charte sudcov a primerane aplikované.